Ա. Տարի — Թիւ 35

Զորեքշաբթի, 28 Յուլիս 1915

ՀԱՏԸ 5 ՄԻԼԻԷՄ

ԳԱՆՁԵՐԻՆ

	Տարեկան	Վեցամեայ
ԵԳԻՊՏՈՍ . . Ղ. Ռ.	80	40
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ ՖՐ.	20	10

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՆ

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ՝ ԼԵՒՈՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ԱՐԵՎ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՇԱՀԵՐՈՒ ՕՐԿԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ՇԱԲԱԹԸ ԵՐԵՔ ԱՆԳԱՄ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

Շարա Ապու Տարտար, Թիւ 16

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ

ՀԱՍՑԷ

Journal AREV

B. P. № 600

Alexandrie, EGYPTE

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳՐՈՊԵՏ՝ ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

ՄԻՐՏԵՐԸ ՎԵՐ

Գերման թերթ մը, «Բէօլինիշէ Զայթունկ», կ'ըսէր երէկ. «Եթէ մահացու է Գերմանիոյ հակառակութիւնը, իր բարեկամութիւնն՝ ընդհակառակը՝ կրնայ տկարներուն համար նպաստաւոր և օգտակար միայն ըլլալ.»

Հայ ազգը, որուն զաւակները խիստ շարքերով կը կռուին Զարին բանակներուն մէջ և Դաշնակիցներու կողքին, տխուր պատիւն ունի [illegible] թշնամիներէն նկատուելու. որ մահ կ'սպառնայ [illegible] ցնցող [illegible] ի մասին հայկական ահագնա[illegible] ալ աղէտին.

Կը տեսնես այդ քանի մը բառին մէջ Հայութիւնը՝ Թրքութեան երկաթէ աքծանին մէջ բռնուած, որ ոսկորները կոտրտուելով ճզմուելու և մեռնելու վրայ է. Բայց և կը տեսնես միեւնոյն ատեն որ հոգին տեղմեր է ականներուն մէջ և չուզեր զայն արձակել՝ մինչեւ որ չնչմարէ ազատութեան արշալոյսին» ծագիլը... Բայց, «ե՞րբ պիտի տեսնենք աշխարհի խաղաղութիւնը...» կը հեւայ ան ոգեսպառ, սկսելով ինքզինքին հարցնել թէ վերջին շունչը փչելէն առաջ արդեօ՞ք պիտի տեսնէ՞ զայն...

Կեանքի մեկնումէն աւելի տխո՞ւր է յոյսին մեկնումը մարդկային էութենէն։ Այնչափ ատեն, որ ցաւի ու տանջանքի ամենասուր զգայութիւններուն մէջ՝ անգամ, դեռ կը մաքառինք և դեռ կը պահենք այդ վիճակէն փրկուելու մեր յոյսը, հաւատաք ենք բոլոր ապրողներուն՝ որովհետեւ մեզի մնացած դուցէ միակ վայրկեանի մը կեանքն ալ ապագային ամբողջ անհունութեամբը դեռ լա՛յն է աւելի մեզի համար։ Եւ կեանքը, անշուշտ, իր այս անորոշ երկարաձգման, կամ այս անսահման ապագայի իր յոյսո՛ւն է միայն որ կեանքն է...

* * *

Ճիշդ է թէ հայերէն թերթի մը խմբագիրը, այս միջոցիս, պէտք չէ անձնատուր ըլլայ յուսահատութեան, պէտք է ընդհակառակն ինք զօրանայ՝ ուրիշներն ալ զօրացնելու, ինք դիմադրէ՝ ազգովին դիմադրութեան մեծագոյն հնարաւոր ուժը կանգնելու համար մահուան ուժին դէմ որ ահա՛ շրջապատեր է զմեզ։

Բայց ինչպէ՞ս կարելի է ասիկա երբ հայ է խմբագիրը, երբ իր հաղորդածէն աւելի դէշ լուրեր կը լսէ զորս ստիպուած է յաճախ իրեն վերապահել, և երբ իր անմիջական միջավայրին՝ Հայութեան այն պզտիկ մասին մէջ ալ ուր բախտը բերած ձգած է զինք, ոչինչ կը գտնէ իրեն քիչ մը սիրտ տուող, ոչինչ բայց միայն ոմանց քով լուսնային անտարբերութիւն, ուրիշներէ՝ երբեք, կը լսէ՞ք, երբեք, ո՛չ Համիտեան մեծ ջարդերուն, ո՛չ Ատանայի եղեռնին ատեն, մեր Ազգը այսպիսի մեծ վտանգի մը մէջ գըտնուած չէր։ Զափազանցութիւն չէ ըսել՝ որ եթէ Թուրքիոյ սատակումն ուշանայ, Հայաստանի մէջ Հայ պիտի չմնայ այլ եւս։

Եւ Գերմանացիքը կը յայտարարեն թէ իրենց թշնամութիւնը մահացու է, որ միշտ մեր ամենէն անագորոյն թշնամիներն եղած են իրենց Թուրքերու բարեկամ, խորհրդական և պաշտպան, այժմ բայց [illegible] դերագոյն անտարբերու[illegible] որտանց երանի կուտայ իր թերթին մամուլը դարձնող արաբ բեռնակրին անդամ և կը փափաքի ինքն անոր տեղը անցնիլ, ա՛ն ըլլալ ու բան մը չգիտնալ, բան մը չզգալ, բան մը գրելու պարտաւոր չըլլալ այլեւս...

Ամենքս տեսեր ենք մեր ընտանիքներուն մէջ, որ սուգի ատեն իրարու քով կուգան ընտանիքին անդամները, և եթէ ուրիշ բան չենք կրնար ընել, չենք կրնար մեռելը ողջընցնել և իրար միխիթարել ալ չե՞նք կրնար, գոնէ իրենց արցունքին և հեծկլտանքին մէջէն ատեն-ատեն կը նային իրարու և այս նայուածքը՝ որ ցաւին մէջ իրենց միութիւնը կը յայտնէ անոնց՝ ուժ կուտայ կրելու իրենց վիշտը, արցունքի նոր հեղեղներ կը պոռթկացնէ բայց նաև պատճառ կ'ըլլայ որ անոնք վերադառնան ու կրկին կապուին կեանքին...։ Երբեմն ալ, այդ ժամերուն, պզտիկ տղայ մը որ անկիւն մը քաշուած կծկուած է՝ չի կրնալով թափանցել մահուան գաղտնիքին, յանկարծ կուգայ կը փարի սգաւորին ծունգերուն՝ որ խելայեղ թափով մը կը դրկէ դայն և անոր այտերուն վրայ կը թափէ իր արցունքը, նուազ դառն և արդէն իսկ սփոփանքի արցունքներ կարծես...։

Բայց, ըսէ՛ք, ո՞ւր է այդ մանուկը հիմա. ինչո՞ւ զայն չենք տեսներ. ինչո՞ւ իրար անդամ չենք տեսներ. այս որքա՞ն մութ է շուրջերնիս...։

Ո՞վ կրնայ քիչ մը լոյս տալ մեզի, քիչ մը լոյս և քիչ մը յոյս մեզի...։

Բայց յուսահատութիւնը պահ մը միայն կը տեւէ...։ Այդ ի՞նչ ձայն է, ի՞նչ տկար ու խեղդուկ ճիչ՝ որ կը լսուի հեռուէն, տանը ուրիչ մէկ սենեակէն։ — Նորածինի մը ձայնն է, Հայկական Ազգութեան առաջին ազաղակը որ կը հնչէ մեր սուգին մէջ և մեղ ընդոստ կը կանչէ դարման ու լենամք տանելու իրեն, զինք պաշտպանելու և զօրացնելու։

«Քիչ մը» չէ, անհո՛ւն յոյս է ասիկա, և մենք կ'ոգեւորուինք ահա...։

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

ՌՈՒՍ-ՀԱՅ ՊԱՏՈՒԱՆՇԱՆ

Պատերազմի միջոցին իրենց խաղութեամբը նեղած՝ որ նանդիսացած Հայ մարտիկներուն տուելու համար ռուս կառավարութեան յատկապէս Հայոց համար հաստատած Պատուախաչը, որուն ներքեւ կը կարդացուի հայերէն գիրերով «ՏԷՐ ՊԵՏՈ ՉՀԱՅՏ» արձանագրութիւնը։

մը կը կապէ դիս [illegible] ինն ծալքերն իսկ [illegible] ծի համար, ու բարձրագոյն կը վկայեմ հոս, ազգային այս եռագոյնս գործիքը իր խառնուածքին իսկ ընդմանրք՝ օսմանեան ուղիղ քաղաքացի մը եղաւ միշտ, բառին վերին առումովը։

Պիտի դատեն զինքը Էնվէրբ մարդիկը. կը դղրամ իրեն համար։ Բայց Զօրքապն է որ Զօրքապը պիտի պաշտպանէ, ու հոս յոյս կ'առնեմ քիչ մը։ Փաստաբանական իր փայլ[illegible] կեանքին [illegible] թուրք ատեաններու առջեւ իր կարկուտ պերճախօսութիւնը ու իր հնարամտութեան ապշեցուցիչ անակնկալները գործածած է հայ գլուխներ փրկելու։ Ու կ'ուզէի հոս իր հանճարին մէկ ցայտքը պատմել։

* * *

Այն օրերուն էր երբ ամբաստանեալ հայ յեղափոխականները, գոնէ իբր ձև՝ դատաստանի մը կ'ենթարկուէին տակաւին։

Իրիկուն մը Զօրքապ եկաւ դատարան, աշխատութեան սենեակս, ինքզինքէն ելած, արիւնը գլուխը ցատկած, ակնարկը բոցուտ ու անվանելի խռովքով մը տրտիտուն կարծես։ Պատմաւոր հարցուցի խսկոյն. չպատասխանեց. կրկնեցի հարցումս, պնդեցի. ու այն ատեն Զօրքապ դղուշաւոր նայուածք մը պտըտցնելով իր շուրջը և դէպի դուռը՝ ըսաւ ինծի իր ցնուտ շնչերով.

— Փաստաբանի կեանքիս մեծագոյն յուզմունքը ունեցայ այսօր. ամբաստանեալ հայ յեղափոխականի մը պաշտպանութիւնը ստանձնած էի։ դատավարութիւնը քիչ առաջ տեղի ունեցաւ, դատարանէն կուգամ կոր։

— * * *

— Ամբաստանողներուն կողմը կեցած էին զանազան վկաներ, ու անոնց մէջ... հայ մը. մատնիչին տեսքը բաւական էր արդէն ինքզինքէս հանելու դիս, բայց այս՝ ոչի՛նչ. լսէ՛. ամէն անգամ որ նախագահը, ընդհանուր դատախազը և կամ թուրք վկայ մը պաշտպանեալս նեղը ձգող ո և է հարցում մը, դիտողութիւն մը ընէին և կամ իրողութիւն մը յայտնէին՝ անդիէն հայը խսկոյն դլխու յաղթական շարժումներ կ'ընէր, ձախձախիչ ակնարկ մը կը նետէր մեր վրայ, ու դէմքի հրեշային ծամածռութիւններով դիւային ժպիտներ կ'ունենար...։

«Կատաղութիւնս չեմ՞ կրնար երեւակայել, կարմի՛ր կը տեսնայի կոր։ Իբր վաստակաւոր պարտաւոր էի երկվայրկեան մը ուշադրութիւնս չդարձնել դատավարութեան ամենայտին պարագաներէն իսկ, և տակաւն այս թշուառականը պատճառ կ'ըլլար որ միտքս [illegible] դատարանէն կուգամ կոր։

— [illegible]

— Ամբաստանողներուն կողմը կեցած էին զանազան վկաներ, ու անոնց մէջ... հայ մը. մատնիչին տեսքը բաւական էր արդէն ինքզինքէս հանելու դիս, բայց այս՝ ոչի՛նչ. լսէ՛. ամէն անգամ որ նախագահը, ընդհանուր դատախազը և կամ թուրք վկայ մը պաշտպանեալս նեղը ձգող ո և է հարցում մը, դիտողութիւն մը ընէին և կամ իրողութիւն մը յայտնէին՝ անդիէն հայը խսկոյն դլխու յաղթական շարժումներ կ'ընէր, ձախձախիչ ակնարկ մը կը նետէր մեր վրայ, ու դէմքի հրեշային ծամածռութիւններով դիւային ժպիտներ կ'ունենար...։

«Կատաղութիւնս չեմ՞ կրնար երեւակայել, կարմի՛ր կը տեսնայի կոր։ Իբր վաստակաւոր պարտաւոր էի երկվայրկեան մը ուշադրութիւնս չդարձնել դատավարութեան ամենայտին պարագաներէն իսկ, և տակաւն այս թշուառականը պատճառ կ'ըլլար որ միտքս [illegible] դատարանէն կուգամ կոր։

— [illegible]

— Ամբաստանողներուն կողմը կեցած էին զանազան վկաներ, ու անոնց մէջ... հայ մը. մատնիչին տեսքը բաւական էր արդէն ինքզինքէս հանելու դիս, բայց այս՝ ոչի՛նչ. լսէ՛. ամէն անգամ որ նախագահը, ընդհանուր դատախազը և կամ թուրք վկայ մը պաշտպանեալս նեղը ձգող ո և է հարցում մը, դիտողութիւն մը ընէին և կամ իրողութիւն մը յայտնէին՝ անդիէն հայը խսկոյն դլխու յաղթական շարժումներ կ'ընէր, ձախձախիչ ակնարկ մը կը նետէր մեր վրայ, ու դէմքի հրեշային ծամածռութիւններով դիւային ժպիտներ կ'ունենար...։

«Կատաղութիւնս չեմ՞ կրնար երեւակայել, կարմի՛ր կը տեսնայի կոր։ Իբր վաստակաւոր պարտաւոր էի երկվայրկեան մը ուշադրութիւնս չդարձնել դատավարութեան ամենայտին պարագաներէն իսկ, և տակաւն այս թշուառականը պատճառ կ'ըլլար որ միտքս [illegible]

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՅԵՂԻՆ ԹՈՅՆԸ

Իմացա՞ք Գերմաններուն նորագոյն գիւտարանեաբ գիւտը....

Սկսեր են բրուսիական թրուով լեցուած ռումբեր գործածել։

Բրուսիական թրո՛ւ։ Ամենէն ահաւոր թոյներէն մին, որուն ինչպէ՞ս կը վայելէ իր սա անունը։

Ա՜հ, ես դարձուելի բայց ճիշդ խորհրդանշան մը կը տեսնամ այս բանին մէջ։

Բրուսիական թիո՛։

Ասիկա պակաս էր, չմտա՞կը, ու պէ՞տք էր որ դար ամբողջացնէր գերման գլոնական վայրենութեան պարզած հրէշային պատկերը։

Պէ՞տք էր, վայե՛լ էր որ գերմանական մթութեան ու գօրութեան կուրիզն [illegible] կեղմող ազգին—Բրուսիոյ—ու հարազատորէն մա[illegible]

[illegible] թոյնք տան։

«— Հարկ չկ[illegible] այս պատուս, Տէր նախագահ, կը տեսնուի գաղը մէկու մը որ ամբաստանեալ մըն է լոկ և ոչ դատապարտեալ մը. յայտնի է թէ ցորչափ արդարադատ ատեանդ իր բարձր վճիռը չէ արձակած՝ կարելի չէ դիտնալ թէ պաշտպանեալս տէրութեան ապահովութեան դէմ դաւադիր մըն է, թէ ոչ ամբաստանողները վատ դրպարտիչներ են. օրէնքը իր պատիժը հաւասարապէս կարուած է ամբաստանող և ամբաստանեալ երկու կողմերուն վրայ. կ'ընդունիք ուրեմն որ ոչ միայն ամբաստանեալը այլ և ամբաստանողները պարտին դիտակցութիւնն ունենալ իրենց գլխուն սպառնացող պատիժին և իրենց վիճակին համապատասխան կեցուածք մը ունենան դատավարութեան միջոցին. արդ՝ տէ՛ր նախագահ, ես ձեզի սրամտութեամբ պիտի մատնանշեմ վկայ մը, — և շնչակի նշանակեցի կայէնը— որ ժամերէ ի վեր գլխի ու դէմքի շարժումներով միտքս թիւն ու ցած մասխարկութիւն չմնաց որ չընէ պաշտպանեալին դէմ որ անմեղ մըն է, ինչ որ պիտի ապացուցանեմ. այդ վկան չիմանայ, կարծես, թէ երբ ամբաստանեալը ձեր արդարադատութեամբ անպարտ արձակէք, ձեր վճիռը — ու հոս ձայնս սկսաւ դողալ — իր յաւիտենական դատապարտութիւնը պիտի ըլլայ. իբր ազգապաշտ, եղբայրասպան, դաւիճ, բորենի, թունաւոր իժ, սինլքոր սրիկայ, տնանքանդ դաւաճան, չնաբարոյ վատ, ստոր զրպարտիչ, սաղայէլ. հրէշ. կառավարութիւնը ազգին ձգող ոճրապարտ, արժանի՛ մահու հարուածին, արժանի մարդկութեան թուքին, Աստուծոյ անէծքին ու Դժոխքի հուրին։

«Այո՛, այո՛, տէ՛ր նախագահ, այս ամէն անուաւոր լուտանքները ու սարսափեցուցիչ անէծքները կ'սպառնան այս պահուս այդ ամբաստանողին գլխուն. կը խնդրեմ ուրեմն որ չնորհ ընէք զինքը ի կարգ հրաւիրելու և պախարակելու իր անպատկառ կեցուածքը որ բարձր դատարանիդ համար ալ անարգանք մըն է...»

— Ու նախագահը ի՞նչ ըսաւ, Զօրքապ...

— Ինչպէ՞ս կարելի է ասիկա։ Ինչպէս կարելի է ասիկա։ «Հանդարտ կեցիր, սրիկա՛յ, (rahat otur, şaşkın...)։

«Փաստաբանի կեանքիս մեծագոյն յաղթանակը պիտի մնայ ասիկա...»

* * *

Ու հիմա, սիրելի Զօրքապ, հին բա-

ԴԱՐԵԼԻՈՐ ԶԵԿՈՅՑ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

«Արեւ» այսուհետեւ հրապարակ չ'ելլէ միշտ Երկուշ., Չորեքշ. և Ուրբաթ իրիկունները։

«Արեւ»ի ցուցիչները փոխուած ըլլալով՝ կը խնդրենք որ մեր այն ընթերցողները որ թերթ չեն ստացած, հաճին մեզ իմաց տալ։

Բամբէաբնակ ընթերցողներու դիւրութեան համար՝ «Արեւ»ը ուղարկեն նաև Պուրլար որ Բամբէի արաբ լրագրավաճառներուն։ Յուսանք պատ մեր միւս ցուցիչները դարձեալ Հայեր են։

ՎԱՆԻ ԱՆՑԻԵՐԸ

ԵՒ ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿՌԻՎԸ

V

Մինչ մի քանի հարիւր մարտիկներ [illegible] էին դիմ[illegible]

50,000 [illegible] պատակը։ որ չաթթներ առաջ մուսեռիկներուն միջոցով յայտարարել էր, թէ ով որ իր տանը հայ պահէ, գնդակահարելու է և այդպէս էլ արել էր մի քանիսին, ի միջի այլոց նաև ինքն։ անուանով մի բարի Թիւրքի՝ ընտանիքով միասին տանը մոռթել տալով։ այդ օրը նորից մուսեռիկներով յայտարարել էր. «Թշնամին երկիր է մտել, ո՛վ կարող է՝ թող ազատէ իրան»։ և փախել էին ամենքը՝ թողնելով տուն ու տեղները, նաև կարասիք և ուտեստներ մեծ մասամբ, շատեր նոյն իսկ սենեակներուն դրված կերակուրներին ձեռք պարզելու ժամանակ չունեցած՝ թէյը ինքնաեռնչու

մարտիկներն ու ժողովուրդը սովի մատնելու և ընկճելու նպատակով։ Ցանկալի ձայնը կատաղութեան նոթաներ էր բերում Զէյլէթի վրայ, որ պրում էր իտալական հիւպատոսն պորտնին՝ «ես պիտի լուծենք այդ ձայնը»։

Ահա այսպիսի միջոցների շնորհիւ հայերը կարողացան ինքնապաշտպանութեան ոգով կռիւ մղել ապրիլի 19ից սկսեալ մինչ մայիս 3ի երեկոյեան դիշերը ու ցերեկ անդադար (որովհետև կրակողները կորովապրի անելու նպատակով հրացանազարկերը աւելի սաստիկ էին լինում դիշերները) և դիմադրել անընդհատապէս տեսացող կարիսամման գնդակներին ու ռումբերին, ունենալով միայն 100ի մօտ ապանված և նոյնչափ էլ վիրաւոր, որոնց մեծ մասը փողոցներում պատահական գնդակներից ու պայթող ռումբերից, (սրանց մեծ մասը տունների ու ամրոցների վրա էին ընկնում) մինչ թիւրքերի կորուստը հաշուում են առաւել քան 1000 ապանված և վիրաւոր։ Իսկ աջողութիւնը պատճառեց զլխաւորապէս գործի մէջ տեղված անընդմեան միաբանութեան, կազմակերպութեան և բոլոր ճիգերի լաւ կազմակերպութեան, որովհետև բոլոր կուսակցութիւններն էլ՝ Սահ. Ռմկ., Դաշնակցութիւն, Հնչակեան ոչ չէղ՝— հարիւրներ ու միասած, հաւասար կորովով անհաւասար կռիւ էին մղում հասարակաց թշնամու դէմ, որովհետև միւս կուսակցութիւններն էլ, մանաւանդ սահ. սահմանադրները պակաս չէնքեր ու մարտիկներ չունէին, որքան ունէին դաշնակցականները։

Թնդանօթների պայթող ռումբեր ու չորս պատից ուղղի կշռող գնդակներ, որոնք ընդդէմ ընկնում էին բաղաքամիջի տների վրայ, աւելի մեծ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ

ՀԱՆԳԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԱՍԻ. «ՄԱՐԱԼԷՅԶ»ԻՆ ՎՐԱՅ

(Շար. նախորդ թիւն ու վերջ)

Բայց դերման երկիրներու զինուորական կայսերապաշտութիւնը վճռած էր արհամարհել քաղաքակիրթ ժողովուրդներու զատատանը։ Պատերազմը բրոսրէն յայտարարուեցաւ. Ռուսիոյ դէմ, յայտարարուեցաւ նաև, կեղծաւորական պատրուակներով, Ցրանսայի դէմ, և ապրողոյ տերութիւնները ապշութեամբ պիտի լսեն թէ օրին մէկը Գերմանիոյ դեսպանն ի զուր աշխատելէ հաք որ Բարիզի ժողովուրդը զինք նախատէ, առանց ինդալու. ներկայացուց Ցրանսայի արտաքին գործոց նախարարին՝ իբրև «պատերազմի պատճառ»՝ առասպել մը որ Վիլհելմշթրասի գրասենեակներուն մէջ երևակայուած էր, այն է՝ յարձակումը մեր օդանաւորդներէն մէկուն, որ Նիւրէմպէրկի վրայ ռումբեր նետած կ'ըլլար։ առանց ո և է մէկէն նշմարուած ըլլալու անուշադ։

Ու վերջապէս պատմութիւնը պիտի ըսէ դեռ մեծագոյնը. խայտառակութիւնն ու վատութիւնը Անգլիոյ եղած և բրիտանական պատուոյն կողմէ ետ մղուած լուսաջարկներուն, Պելճիքայի չէղոքութեան անպատկառ լանտարումը, ամենէն հանդիսաւոր և հանրական գաշնագիրներուն անամօթաբար պատռուիլն իբրև թուղթի կտորներ, ամենապարզագոյն միջոցներու դործածելու քնա[illegible]

[illegible] ոչ, ոչ. բոլոր չխաթին մեր բենամիներ։ խախուտ խաղաղութիւն մը կնճելու համար չէ՝—որ անհանգիստ ու խուսափուկ դադար մը միայն պիտի ըլլար կարենցուած պատերազմի մը ու ուրիշ աւելի սոսկալի պատերազմի մը մեջտեղ— ,վալը վիրտին նոր յարձակումներու ու նոր մահացու վրատանգներու ենթակուելու համար չէ՝ որ ամբողջ Ցրանսան բրդայոյզ ոտքի ելաւ «Մարսէյզ»ին առնական շեստերովը։

Երկրին պատասխանը պատրաստելու համար չէ՝ որ մեր բոլոր իրերամերձ սերունդներն այս հերոսներու բանակը յօրինեցին, որ այսքան փայլուն արարքներ կը կատարուին ամէն օր, որ այնքան ընտանեբեներ իրենց փառայեղ սուղերը կը կրեն և տոյիկեան համակերպութեամբ մը հայրենիքին կը զոհաբերեն իրենց ամենասիրական սէրերը։

Նուասացման մեջ ապրելու և իր վերջը զգջումով մեռնելու համար չէ՝ որ Ցրանսայի ժողովուրդն ապրեցաւ իսկ զբաղեց Գերմանիոյ սոսկալիքիար զրոհը, որ Մարնեն Իզերի վրայ նեցեց կասեցուցած թենամին աջ բերը, եւ տարիէ մը ի վեր մեծութեան եւ գեղեցկութեան այնքան հրաշքներ իրականացուց։

Բայց կրկնելէ չյոգնինք, պատմութիւնը վերջնական յաղթանակը մեր ազգային ուժին և յարատեւութեան միջանակը պիտի ըլլայ։

Գործածե՛նք մեր ունեցած բոլոր զանազան հանդարտութիւնը, կորովը եւ հաստատամտութիւնը՝ սերունդներուն մէջ պանպանելու՝ մինչ բոլոր նահանգներուն [illegible] տարածելու եւ բոլոր [illegible] ուշադիր պատ[illegible] կարծիքը ներ[illegible] [illegible] Յարաշի հայու թիւնը ներ[illegible] [illegible] չատ կ'ունենք. ցարդ տուած նպաստը 1000 ոսկիէն կ'անցնի։

Եկեղեցիներու բակերուն մէջ սեղան կը արուի ազգին կողմէ։ Մարաշի մէջ մինչև 37 տարեկանները զինուորագրուեցան, միշտ իրենց ամելի (դաշտային ապխատանքների համար)։

Զէյթունի կռուողները յուսահատ, լեռները քաշուած են։ Երկու օր առաջ հոս բերուեցան 50 զէյթունցի երիտասարդներ. կ'ըսուի թէ պիտի կախուին խուժանին դոհացում տալու համար։

Մարաշի մէջ խուզարկութիւնները սոսկալի են։ Այնքսպէն 900էն աւելի մուհամիրներ մէկ շաբաթ առաջ ճամբայ ելած են։ Պիտի տեղատուին Զէյթունի և չրջանակներու մէջ։ Զօք-Մարդուանը ամբողջովին պարպուած է։ 16-70 տարեկան բոլոր այրերը տարուեցան մէկ օր ճամբայ հանուելու վրայ, ուր կ'աշխատցնեն անապանդով և տանջանքներով։ Հակառակող երիտասարդ մը հրացանագարկ ըրին և դիակը քաշքշեցին։

Բոլոր զէնքերը հաւաքած էին։ Դիւզին մէջ միայն կիներ և պառաւներ մնացին։

Ապրիլի 29ին, Հալէպի մէջ, կախուած են 30 տուն։ Մատնութիւններու չնորհիւ. Ձերբակալուած էին 70-80 հոգի։ Շնորհիւ հարցած դերմանցիի մը քննութեան՝ 30ը կախել են, մնացածներու ալ գանգատ պատիներ են տուած։ Կախուածներէն երկուսը քահանայ են։

—

Մայիս 18(31)ին Պոլսեն գրուած։

Զէյթունցիներու մէկ մասը աքսորուած է Էնկիւրիի Սուլթանիէ կոչուած տեղը, որ ճախճախուտ է և վատառողջ, ուրիշ թուրքերն ալ կը փախչին։ Մէկ մասն մը ալ ղրկած են Միջագետքի Դէյրի-Զոռ կոչուած վայրը՝ վրանաբնակ վայրենիներու մէջ։

Պատրիարքը ամերիկեան դեսպանի միջոցով խնդրած է արտօնել անհրաժեշտ դեղօրայք և եկեղեցական զոյգեր հասցնել (Մաշատց, մեռան ուշն.)։ Թալատը առաջին անդամ ծամծմել է, երկրորդ անդամ, երբ դեսպանի քարտուղարը կ'երթայ վերջնական պատասխան առնելու, Թալատը կ'ըսէ թէ՝ չէ կարող արտօնել, որովհետև իրենց կայսրութեան դերագոյն շահերը կը պահանջեն այդպէս վարել և կը խնդրէ այդ մասին այլևս չխօսել։

Իթթիհատի վերջին քայլն այն է, որ արդէն իսկ կազմուած է յայտնի թիւրքերու անդամակցութեամբ յանձնաժողով մը գործադրելու համար Ռոբբախի ծրագիրը։ Միջագետքի արարները

Դրօշակներուն թիւը հինգ էր, բոլորը ապնիս մետաքս, զեղեցիկ ձեռագործ, չորսը կարմիր, իսկ հինգերորդը վիթխարի, քարձր, հաստաձող, ընդհանուր բանակի դրօշը նշանոյն էր՝ կարմիր, ապիտակ, կանաչ, աքանչելի գործ, ոսկեզօծ չքեղ ծայերով և զարդերով և առաջերն ու հայերն սրձանագրութեամբ՝ Աստուածածնայա Դրուժինա։ Զորս կարմիր դրօշները խաչաձարդար են, իսկ մեծ նշանոյն դրօշի վրայ կայ սրածայր հատնկիւնի քառակուսի բանակը շրջապատուած է հոծ բարմութեամբ. պատանիները բարձրացել են ձեմարանի պարտէզի ծառերի վրայ և ելէքտրական սիւներին. դպրոցական շէնքերին կատարները, երկու հարիւի պատուհանները լիքն են։ Սիւնամուտան բակում շարած են ապրիլի մօտ տասնաւոր տայլ-խոհանոցներ, որոնք արդէն վառուած՝ կերակուր են եփում. արևելեան մեծ բակում կազմ և պատրաստ են հարիւրաւոր խոշոր պաշարակիր և մթերակիր տայլեր։ Երևում են կարմիր-խաչակիր տանիքներ։ Կամաւոր զօրքի սենեակը պարկեշտ է, գիտակցական, խոհուն, առոյգ, զարթ. ի հարկէ բոլորը առողջակազմ, շատերը առնցի և շատերը ծաղկութիւն հասակում. բոլորը խիստ համակրելի դէմքեր, կային և շատ զեղեցիկագոյն տիպեր։ Զինուորական հագուստների փողերը մատրել էին յատմիկի և թարմ կանաչի ճիւղիկներ։ Ընդհանուր տեսարանը ակնապարար էր։

Բանակը ժողովուել էր այդ ժամին՝ ռազմի գաղը ուղեւորելուց առաջ։ [illegible] Մեծ սրահաշարժ վայրկեան։ Առաջնորդարանի [illegible] Գ. Կաթողիկոսի [illegible] կը հեռագրեն Թանի.—

«Պոլսէն Պարի հասնող բաղմաթիւ խուսափողներ կը հաստատեն թէ Թուրքիոյ մայրաքաղաքին մէջ ծանր դէպքեր տեղի ունեցած են։ Սուլթանը այլևս Սէլամլըքի չերթար և ամէն մարդ կը հարցնէ թէ ինչ եղած է։ Դատաստանը հետզհետէ ժողովրդական կը դառնայ։ ուր որ տեսնուի՝ ցոյցեր տեղի կ'ունենան պատերազմին դէմ։ Բայի զինուորականներէն՝ ո՛չ Գերմանացի ո՛չ ալ Աւստրիացի կը տեսնուի Պոլսոյ մէջ։ Ինչպէս փաշան է բանակին միակ տէրը և իրեւ բանաւոր կը չարժի»։

Նոյն թերթին Տէպէ-Աղաճի թղթակիցը կը հեռագրէ։

«Պոլսոյ կացութիւնը օրէ օր կը վատթարանայ դիմելով դէպի իր անխուսափելի լուծումը, որ է թուրք ժողովուրդին ոտքի ելնելը՝ ուստրս-գերմաններու բաղդաթնդրութեան ընկերակցելով երկիրը քանդող ժէօն-թիւրքերու բռնապետական իշխանութեան դէմ։ Գերման դեսպանին մեկնումին պատճառը՝ թուրք սպաներու գերմաններուն դէմ կազմակերպութիւնն է։ Դեսպանը անանուն նամակներ ստացած է որոնք կ'սպառնան իր զինուորական կոչումին բաղդին ենթարկել զինք, եթէ անմիջապէս թուրքիայէն չմեկնի։ Գերման դեսպանը գրլխաւոր հեղինակը նկատած է Գերմանները։ և ժէօն-թիւրքերու մէջեւ կապուած համակայնութեան, և անոր ազդեցութիւն մը ի գործ կը դնէր գերմանական հմայքը պահպանելու համար։ Իր հեռացումը պիտի նպաստէ ժէօն-թիւրքերուն, որոնք մատանցութեամբ հեռանալով իրենց հակառակորդներուն և թուրք ժողովրդին ապատամբական մտաւիճակին, պիտի ուզեն խուսափիլ ապէն՝ առանձնակի հաշուութիւն մը կրնքելով։ Արդարեւ կ'ըսուի թէ ժէօն-թիւրքերը, օգտուելով ռազմամթերքի պակասութենէն և այն դժուարութենէն զոր Գերմանիա կը կրէ Ռուսիոյ և Ռումանիայէն ռազմամթերք անցնելու մասին, կ'սպառնան ստանձնակի հաշուութիւն մը կնքել»։

ԳԵԳՈՒՀՈՒԹԻՆԸ ԹՈՒՐՔ ԱՆԱԿԻՆ ՄԷՋ

Սելանիկէն կը տեղեկացնեն թրիպունակի թէ խռովութիւնը կը տարածուի Ադրիանապոլսոյ Թուրք զինուորներուն մէջ։ Զօրաբաժինները կը մերժեն Պոլիս երթալ, որովհետև դիտեն թէ յետոյ Տարանել պիտի ղրկուին։ Դիմադրութիւնը մեծ է թուրք սպաներու մէջ՝ ընդդէմ իրենց գերման պաշտօնակիցներուն։ Ինչպէս փաշա Ադրիանապոլիս հասաւ, կանչուած ըլլալով Իթթիհատի գոմիթէէն, որ քաղաքին կացութիւնը պարզեցիրեն։ Դաւադրութիւն մը

ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ԱԶԳ. ՇԱՀԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՍՈՒՏԱՆԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՂ ՄԱՍՆԱԼՈՒՄԸ

	Տարեկան Ե. Ղ.
Խարբերդ	
Տեարք՝ Ս. և Ս. Վանեան և որդիք	2400
Մ. և Զ. Խաչիկեան	1800
Փայլակ Տէրտէնեան	— 1500
Գրիգոր Գրիգորեան, Տիգրան Հանդիեան, Գէորգ Ճիկիրճեան, Ռէշեան եղբարք 1200ական էն՝	4800
Տէրտէնեան եղբարք	840
Զարեհ Երէցեան, Գալուստ Խաչատուրեան և որդիք, Փափազեան—Շահինեան և ընկ., Ս. Օհանեան և ընկ. 600ական էն՝	2400
Մելիքոֆ Սեթիկեան	420
Սահակ Տէրտէնեան, Կարապետ Օհանեան, Սիօն Օհանեան, Գէորգ Ցարութիւնեան 300ական էն՝	1200
Հայկ Խաչատուրեան, Գէորգ Շէրքէրճեան, Հայկ Տոյիեան, Ցարութիւն Փափազեան 240ական էն	960
Ցարութիւն Սասքէլեան	120
Օսմանիա	
Գիւրջեանեան եղբարք	3000
Սարգիս Իսմիրլեան	
Գ. Խիմանեան	

նոր պաշտպանէն ալ հրաժարել պիտի։ Հետ չատ նեղացած է իր այս ստոփիութեան առթիւ, ինչպէս նաև թիթիհատեան կառավարութեան այն ասելիքն վատաբարոյութիւն՝ որով անիկա խաղալիք դարձած է մինչև անգամ օտար պաշտօնատարներու կիներուն ձեռքը։

Ճէլալ պէյ թէ՝ ինքն ալ դերմանական կրթութիւն առացած, գերման քաղաքակրթութեան պաշտպան եղած է ներկայ պատերազմին սաթիւ, բայց միանգամայն ուղղամիտ և արդարադէտ վալի մը ըլլալով՝ համամիտ չէր այն հարստահարութիւններուն և ճնշումներուն որոնց ենթարկուեցան քրիստոնեայ հպատակներն։ Ընդհակառակը նոր վալին սոչնանդ թուրք մըն է և արքատնաց մը։

Հալէպի մէջ ներկայիս մեծ զինուորական ոյժ մը չկայ, որովհետև այնտեղ եղած զօրքերուն մեծ մասը՝ շուրջ 7000 հոգի՝ վերջերս փոխադրուեցան Պէյրութի ուր օրէ օր կ'սպասեն զրկուելու։ Պոլսոյ ռազմարմանը։ Անոնք 38—40 տարեկան մարդիկ են, մեծ մասամբ զէնք գործածելու անկարող։

Թուրք կառավարութիւնը Դաշնակից պետութեանց հիւպատոսարաններուն թարգմանները, որոնք մինչև հիմա Դամասկոսի մէջ արգելափակուած էին, ղրկեց Աստոնա ուր որոշած է պահել պանոնք ներկայ պատերազմի ամբողջ տևողութեանը միջոցին։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՏԱՆԱՒԵՐԸ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԵՒ ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՂԵՐԸ

Լաւատեղեակ անձնաւորութիւն մը հետևեալ տեղեկութիւնները կուտայ «Մուրթիամ»ին։

«Անգլիական Տորիա յածանաւը խակէնտէրունի մէջ պզտիկ ուժ մը ցամաք հանեց որ քանդեց երկաթուղիի կամուրջը, բազմաթիւ լոքոմոթիվներ և վագոններ, ինչպէս նաև անթել հեռագրի կապմածքը։ Անգլիացւոց և իրենցմէ հինգ անգամ աւելի թուրքերուն միջև կռիւ մը տեղի ունեցաւ, որու մէջեն թուրքերը 50 հոգի կորսնցնելով վախուտ տուին, մինչ Անգլիացիք 1 մեռեալ և 2 վիրաւոր միայն ունեցան։ Նոյն նաւը ամրակոծեց և քանդեց խակէնտէրուն քաղաքին մէջ երկու կամակալի տուներ։

«Ցրանսական ... յածանաւը քանի մը օր առաջ ամրակոծեց Կաղա քաղաքը և գրեթէ ամբողջովին փճացուց զայն։ Այդ միջոցին՝ զինեալ շոգեշարժ նաւակ մը կը ամրակոծէր քաղաքին մէջ բանակող զօրքերը։